

Sompasauna

Stadilaisten oma underground-sauna

Essee

Terho Marttila

Turun yliopisto

Kulttuurintuotannon ja
maisematutkimuksen
koulutusohjelma

S2 Saunan maisema ja
kulttuuriperintö

Laura Puromies / Eeva
Karhunen

Johdanto

Yleiset saunat suomalaisissa kaupungeissa olivat aiemmin huomattavasti tavallisempia kuin nykyään. Ne yleistyivät 1800-luvun lopulla teollistumisen ja sen myötä kaupunkiin muuttaneiden työläisten pesutiloina. Yleisiä saunoja oli runsaasti aina 1960-luvulle saakka - kaupunkiasunnoissa saunat ovat yleistyneet vasta 1950-luvulta lähtien. Nykyään suuressa osassa kerrostaloasuntojakin on omat saunat. Saunakulttuuri on tältä osin siis muuttunut suuresti – monet vierastavat saunomista vieraiden ihmisten kanssa, mikä ennen oli täysin normaalia. Tavallisimmat ”joukkosaunat” löytyvät nykyään uimahalleista sekä kylpylöistä.

Yleisten saunojen käyttötarkoitus on myös hieman muuttunut. Aiemmin ne olivat pääsääntöisesti tarkoitettu saunomiseen ja puhdistautumiseen. Nykyiset yleiset saunat on myös toki tarkoitettu saunomiseen, mutta puhdistautuminen tuskin on enää itsetarkoitus. Saunat toimivat sosiaalisina kohtauspaikkoina, joihin mennään useimmiten pienellä porukalla tai valmiiksi tuttuun seuraan vaihtamaan ajatuksia ja nauttimaan löylyistä – ajan kanssa. Uimahallien saunojen tarkoitus on myös hieman erilainen – ne palvelevat uimareita, jotka käyvät saunoissa lämmittelemässä. Kylpylöiden saunojen käyttötarkoituksena voi olettaa olevan erilaisten saunakokemuksien saamisen. Höyrysaunojen pehmeästä ja kosteasta tunnelmasta voi nauttia ainoastaan kylpylöissä.

Helsingin Sompasaaren kärjestä löytyy todella erikoinen, pääosin rakennusjätteistä kyhätty yleinen sauna, Sompasauna. Sompasaunaa ylläpitää vuonna 2013 rekisteröity Sompasaunaseura ry, joka mainostaa saunaa verkkosivuillaan yksinkertaisesti: ”Sauna on avoinna kesäisin ympäri vuorokauden eikä sitä voi varata. Rannalla on myös nuotiopaikka – tarvitset mukaan vain pyyhkeen, saunajuomaa ja grilliherkkuja”. Sompasaunaseura ry perustettiin 2013 ohjaamaan saunan toimintaa ja edistämään yleisten saunojen kulttuuria. Aiempina vuosina 2011–2013 saunan ylläpitoa suoritti ”pieni joukko innokkaita saunojia” - varsinaista vastuuta toiminnasta ei ollut siis kenelläkään.

Sompasauna ei houkuttele saunojia uutuuttaan kimaltelevalla designilla, erilaisilla porealtailla tai vesiliukumäillä – tosin seuran facebook-sivuilla on alaotsikkona ironisesti ”kylpylähoitoja”. Sompasauna on kenties ainoa sauna Suomessa, jossa voi samaan aikaan olla sata-asteisissa löylyissä, uida sitten jääkylmässä meressä ja kuulla vielä leijonien karjuntaa...keskellä kaupunkia.

Tarkastelen tässä esseessä Sompasaunan historiaa ja vaihteita sekä sen suuren suosion salaisuutta – onko kyseessä ohi menevä underground-ilmiö vai onko tässä alku pysyvämmälle, uudentalaiselle

yleisien saunojen kulttuurille? Mikä saa ihmiset innostumaan alkeellisesta saunasta, jossa ei edes ole kaikkia nykyaikaiselle saunalle kuuluvia perusfaciliteetteja?

Sompasaunan lyhyt historiikki

Sompasauna rakennettiin ensimmäisen kerran kolme vuotta sitten, kesällä 2011. Sompasauna sai alkunsa täysin sattumalta; muutama kaverin porukka sattui löytämään hylätyn puukiukaan. Aikansa pohdittuaan, mitä kiukaalle tekisi, kaverukset alkoivat kyhätä kiukaan ympärille rakennusjätteestä pientä saunaa – lopputuloksena valmistui ensimmäinen Sompasauna. Saunan rakentanutta porukkaa ei ensimmäisenä kesänä lauteilla juuri näkynyt, mutta saunatoiminta on siitä pitäen kehittynyt ja muotoutunut vapaaehtoisjoukon ylläpitämäksi toiminnaksi, jota pyörittää nykyään Sompasaunaseura ry. Sauna on siis täysin talkoovoimin ja kierrätysmateriaaleista rakennettu. Toiminta-ajatuksena ovat avoimuus, rakkaus yleisiin saunoihin ja elävän kaupunkikulttuurin edistäminen. Sauna toimii aina kesäkauden ja jatkaa uusin löylyin taas seuraavana keväänä – nykyään kaupungilta vuokratulla pienellä tontilla.

Kuva: Joha Grönvall

Sompasaunan paikkana on Sompasaaren eteläkärki – murskeella pengerreretty niemenkärki, joka odottaa uutta maankäyttötapaa. Kalasataman asuin- ja työpaikka-alueen rakentaminen kestää

pitkälle 2030-luvulle saakka, aikaa siis on. Sompasaari on siis ollut aiemmin nimensä mukaisesti saari, mutta nykyisin alue on kiinteäsi yhteydessä mantereeseen Kalasataman kohdalta. Ympäristö muodostaa ns. kaurismäkeläisen maiseman; ankea, avoin kivinen kenttä, hylätyn oloinen tila, eikenenkään-maata – keskellä Suomen pääkaupunkia. Sompasaunaa lähiympäristöineen voi luonnehtia heterotopiaksi – tavallisuudesta poikkeavaksi, erilaiseksi paikaksi, keskellä ei-mitään, mutta kuitenkin suurkaupungissa. Se on jonkinlainen välitila joka muistuttaa hieman tavallista, suomalaista kesämökin saunaa. Erikoisuutena maisema lauteilta Helsingin keskustaan päin ja äänimaisemana pääkaupungin urbaanit äänet, erikoisuutena leijonankarjuntaa.

Kuva: Seppo Enarvi

Helsingin kaupunki suhtautuu Sompasaunaan nykyään suopeammin – syynä on varmasti saunan saama suuri myönteinen julkisuus ja Sompasaunaseura ry:n perustaminen. Saunan alue on tänä kesänä saatu vuokrattua kaupungilta ja saunan täytyy nyt täyttää tietyt viranomais määräykset mm. esteettömyydestä ja jätehuollosta. Lisäksi saunan viereen on pitänyt pystyttää pieni puu- ja tarvikevarasto.

Vaikeuksien kautta...

Sompasauna on joutunut olemassaolonsa aikana useiden ilkeiden ilkeiden kohteeksi. Se on kaadettu mereen ja kiuas on hävinnyt. Saunan lauteet ja ikkunat on rikottu monta kertaa. Ympäristössä on tehty muutoinkin tuhoa ja vaikeutettu saunan olemassaoloa. Ilkeistä huolimatta saunatoiminta jatkuu menestyksekkäästi. Uusi kiuaskin on lahjoitettu kadonneen tilalle.

Helsingin kaupungin kiinteistövirasto on kunnostautunut saunan purkamisessa kolme kertaa. Se purki ilman lupia rakennetun saunan syksyllä 2011 ja syksyllä 2012. Vuonna 2013 purkaminen tapahtui keskellä kesää, heinäkuussa. Saunan purkamista perusteltiin mm. Helsingin uutisissa seuraavasti; ” *Sauna on luvaton, eikä kaupungilla ole tietoa rakentajasta eikä omistajasta – tällöin rakennuksen purkaminen on normaali toimenpide. Sitä paitsi tämä on jo kolmas kerta, kyse on myös tasapuolisuudesta. Samalla tavalla olemme purkaneet myös romanileirien luvattomia rakennelmia...* ”

Purkamisesta nousi palautevyöry virastoille; purkamista kommentoitiin runsaasti mediassa ja sosiaalisessa mediassa. Osittain tämän tapahtumaketjun ansiosta syksyllä 2013 syntyi Sompasaunaseura ry, joka käynnisti rahankeruun uuden saunan rakentamiseksi ja neuvottelee kaupungin kanssa tarvittavien lupien saamiseksi.

Tämän vuoden kesällä (2014) sauna oli taas työnnetty ilkivaltaisesti mereen, mutta silti sauna kunnostettiin taas uudestaan – Stara avusti saunan nostamisessa. Alkupalvosta kiuas oli varastettu. Kiuas lienee ainoa osa saunasta, joka aidosti kiinnostaa varkaita.

Kuva: Joha Grönvall

Saunalla on ollut myös joitain järjestyshäiriöitä, mutta vain satunnaisesti. Pahana ilkivaltana – tosin ei varsinaisesti Sompasaunaan kohdistuvana – voidaan pitää myös Sompasaunan vieressä sijainneen Mammutti-patsaan polttamista kesällä 2013. Mammutti on ollut paikallaan vuodesta 2012 ja se on taiteilija Riitta Kopran tekemä. Teos on rakennettu teräksestä ja turpeesta. Mammutti rakennettiin ilahduttamaan ihmisiä Kalasataman alueen rakentamisen ajaksi ja se näkyy hyvin myös Korkeasaareen.

... voittoon

Sompasaunan jokavuotisesta jälleenrakentamisessa kuvastuu kirkkaasti suomalainen sisu – periksi ei, perkele, anneta. Yhteiset vastoinkäymiset näyttäisivät vain hitsaavan entistä lujemmin yhteen saunan käyttäjäkuntaa. Sompasauna on vastoinkäymisistä huolimatta rakennettu aina uudestaan; se nousee kuin Fenix-lintu tuhkasta – tosin sitä ei ainakaan vielä ole kertaakaan varsinaisesti poltettu.

Sauna rakennetaan käytännössä joka kevät uudestaan – kiuas on saatu viime vuosina suomalaisilta kiuasvalmistajilta lahjoituksina. Sompasaunaseuran verkkosivuilla voi osallistua virtuaalikolehtiin, jolla tuetaan saunan rakentamis- ja ylläpitokuluja. Saunan toimintaa tukee lisäksi nykyään yhdeksän yhteisöä/yritystä, joiden nimet ovat näkyvillä Sompasaunaseuran verkkosivuilla.

Sompasaunan lisäksi Sompasaaren rannalle ilmestyi kesällä 2014 ns. pikkusauna eli Roinasauna. Se on myös kaikkien kaupunkilaisten ilmaisessa itsepalvelukäytössä. Kierrätystehdas ry rakennutti Roinasaunan keväällä yhteisötaiteilija Kaisa Salmen osallistavaksi ympäristötaideteokseksi. Sauna suunniteltiin alun perin kiertämään kesän eri kulttuuritapahtumiin, mutta kärsittyään mittavia ilkivaltavahinkoja sitä ei pystytty enää palauttamaan alkuperäiseen ulkoasuunsa. Saunan runko

korjattiin, kiuas vaihdettiin ja sisäseinät paneloitiin. Roinasauna on pieni mutta se oli kesällä runsaassa käytössä. Roinasauna on auki ympäri vuoden, itsepalveluperiaatteella – talveksi se on siirretty läheiselle Konttiaukiolle.

Saunojen ympäristössä on myös istuinryhmiä, kukkaistutuksia, ensiapulaukku ja jäteastioita – omat ja muidenkin sotkut on helppoa siivota pois. Jos saunalla havaitaan varkaita, ilkivaltaa tai muita järjestyshäiriöitä, Sompasaunaseura neuvoo valokuvaamaan tekijät, mahdollisuuksien mukaan puuttumaan tilanteeseen tai soittamaan poliisit paikalle. Mitä enemmän saunalla on käyttäjiä, sitä vähemmän siellä on myös ilkivaltaa.

Sompasaunaseura ry

Sompasaunaseura ry:n toimintasuunnitelma alkaa sanoin: ”*Sompasaunaseura ry perustettiin syksyllä 2013 rakentamaan ja ylläpitämään talkoovoimin Helsingin Kalasataman eteläkärkeen yleisölle avointa ja ilmaista sekasaunaa.*”

Seuran perustamiseen vaikutti paljon Helsingin kaupungin toteuttama saunan kolmas purkaminen heinäkuussa 2013. Toiminnan jatkumisen kannalta oli siis lähes välttämätöntä järjestäytyä.

Saunatoimintaa varten Sompasaunaseura ry vuokraa Helsingin kaupungin kiinteistövirastolta käyttöön ranta-alueen Sompasaaren kärkestä ja pystyttää vuokratontilleen tietyt viranomaismääräykset täyttävän yleisen saunan. Rakennelma pyritään toteuttamaan helposti liikuteltavana ja esteettömästi käytettävänä. Saunalle velvoitetaan rakentamaan myös pieni jätekatos ja varastotila. Saunalle ei edelleenkään saa varsinaista peseytymismahdollisuutta, koska rannalla ei ole asianmukaista viemärintiä. Sompasaunaseura ry:n tehtävänä on järjestää saunarannalle myös jätehuolto, polttopuita ja löylyvettä.

On selvää, että varsinkin Sompasaunan tulevaisuuden kannalta Sompasaunaseura ry:llä on tärkeä tehtävä. Saunan käyttäjäkunta on jo sen verran suuri ja maine on jo tunnettu myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella, että jonkun täytyy ottaa vastuu saunan ylläpidosta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö saunominen voisi vast’edeskin tapahtua saunojen omalla vastuulla. Sompasaunaseuraa ei voi mitenkään velvoittaa vahtimaan saunomista, mutta tietyt viranomaismääräykset toiminnan on kuitenkin täytettävä. Tärkeimpänä niistä on tontin

vuokraaminen ja rakennusluvan saaminen – säännöt ovat viranomaisnäkökulmasta samanlaiset kaikille.

Sompasaunaseura ry ylläpitää myös saunan verkkosivuja ja facebook-sivuja. Sivujen kautta kulkee paljon tärkeää ja ajankohtaista informaatiota

saunan käyttäjille ja siellä on mahdollisuus myös osallistua saunan käyttömenojen rahoitukseen.

Kuva: Seppo Enarvi

Saunaetiketti

Sompasaunan lauteille mahtuu kerralla viidestä kuuteen ihmistä ja ikkunasta aukeaa huikean kaunis, urbaani näkymä merelle. Uimaan voi pulahtaa rantakiviä pitkin. Rantaan on viritetty köysi helpottamaan kivillä liikkumista. Saunassa ei ole naisten ja

Kuva: Joha Grönvall

miesten vuoroja erikseen, kyseessä on siis aito sekasauna. Sekasauna on ratkaisuna toimiva; olisi vaikeaa järjestellä valvomattomassa saunassa vuoroja naisille ja miehille erikseen tai ylläpitää kahta saunaa. Roinasauna toimii samalla periaatteella – se on pienuutensa takia tavallaan Sompasaunan ”jatke”. Saunaa voi joko uikkareissa, pyyhkeeseen kääriytyneenä tai ilman, miten kukin haluaa. Tämänäköisessä saunomisessa on kohteliasta ja tärkeää huomioida se, ettei kukaan tuntisi oloaan kiusaantuneeksi.

Alastomana saunominen on suurelle osalle suomalaisista luonnollinen asia. Pesumahdollisuutta saunalla ei ole, mutta meressä voi käydä pulahtamassa. Kävijäkuntaa rajoittaa varmasti tieto sekasaunomisesta ja alkeellisista olosuhteista, mutta se ei välttämättä ole huono asia: jos perusfaciilteetit olisivat kaikille kaupunkilaisille saunojille sopivia, käyttäjiä saattaisi ilmaantua saunan kokoon nähden yksinkertaisesti liikaa. Muutenkin nämä villit ja vapaat, hieman

vallankumoukselliset ja hyvällä tavalla anarkistiset olosuhteet varmasti houkuttelevat puoleensa ihmisiä, jotka ajattelevat asioista samalla tavalla; ennakkoluulottomasti, avoimesti, huolettomasti ja suvaitsevaisesti. Ehkä tässä ilmiössä on kyse tietynlaisesta ”kotiseudun yhteisöllisyydestä”, jota suurkaupungeissa ei juurikaan ole ja sitä haetaan tällä tavoin saunomalla muiden, samanhenkisten ihmisten seurassa.

Sompasauna on siis käytännössä aina kesäaikaan käytettävissä, jos vaan lauteille mahtuu. Roinasauna on käytössä ympäri vuoden – niin ainakin on siis tarkoitus, menossa on nyt ensimmäinen talvi. Mitään pukukoppeja tai edes wc-tiloja ei ole – tämä asia on kävijöiden syytä huomioida etukäteen. Grillipaikka on myös käytettävissä kesällä.

Kävijöitä ohjeistetaan yksinkertaisesti seuran sivuille laadittujen seikkaperäisten saunomisohjeiden avulla ja saunan ovesta löytyvien ohjeiden avulla. Ensimmäisenä ohjeena muistutetaan; ” *Elät ja siis myös saunot omalla vastuullasi.* ” Hyvät tavat pitää muistaa ja jokainen huolehtii siitä, ettei jätä mitään roskia jälkeensä ja muutenkin jättää saunan siihen kuntoon, että seuraavien käyttäjien olisi mukava saunoa. Alaikäiset saunovat vain aikuisten valvonnassa.

Kaupunkilaisten kesämökin korvike?

Sompasaunan sanotaan olevan stadilaisten kesämökin korvike - keskeisellä paikalla mutta kuitenkin niin syrjässä, ettei saunominen (ja oheistoiminta) häiritse ketään. Rakentamista tyhjänä odotelleessa Sompasaassa oli jo entuudestaan kaupungin luvalla konttiin rakennettu Ihana-kahvila, Dodo ry:n kaupunkiviljelmiä ja graffitipuisto, eikä naapurien häiritsemisestä ollut vaaraa. Kesämökin korvike sauna ehkä osittain on – ainakin hiljaisina aikoina. Jos saunalla on paljon porukkaa kerralla, voisi ajatella, että paikka on tavallaan ”yleinen saunomis - ja hengailupaikka” johon voi tulla juuri sellaisena kuin on. Sauna onkin saanut stadilaisten keskuudessa oman vankan kannattajajoukkonsa eli sille on ollut selvästi suuri sosiaalinen tilaus.

Sompasaunaa käyttävät enimmäkseen melko nuoret, kaupunkilaiset aikuiset. Saunomaan tullaan yleensä pienellä kaveriporukalla. Jaakko Keso luonnehtii telereportissaan ”Matka kaupunkikulttuurin keskipisteeseen”: ”*Parhaina päivinä tuntuu siltä että Sompasaunan kävijät ovat keskenään melko samanhenkistä sakkia, joka haluaa säilyttää paikan fiiliksen. En ole varma yllettäisiinkö samaan yhteenkuuluvaisuuden tunteeseen esimerkiksi Kulttuurisaunalla. Sompasaunan yhteisö on orgaaninen ja se on luonut itse itsensä.*”

Seuran facebook-sivuilla saunojat kertovat tunnelmistaan päivitysten muodossa ja houkuttelevat myös toisiaan - ja kaikkia muitakin - saunomaan ja hengaillemaan. Saunalla on järjestetty kesien mittaan paljon erilaisia tapahtumia, kuten juhannuksen viettoa, lettukestejä ja karaoke-illoja. Eräs saunoja tiivistä tunteensa saunomiskokemuksen jälkeen viime syksynä näin:

”KIITOS! Sompasauna oli parasta mitä Helsinkiläisessä kyläyhteisöllisyydessä ja lämpimässä kollektiivisuuden kulttuurissa on aikoihin tapahtunut. Tänne on tuotu Lontoon musa-alan kermaa, Berliinin klubijengiä ja ties ketä todistamaan ja jakamaan sitä mikä kuuluu urbaanin suomalaisen sielunmaisemaan. Hyvät lölyt, uiminen, pröystäilemätön avoimuus, ilonpito ja jakaminen. Toivottavasti viranomaiset ymmärtävät kenellä ovat viimekädessä töissä. Ja toivottavasti paikalle nousee uusi sauna. Ihan paras paikka.”

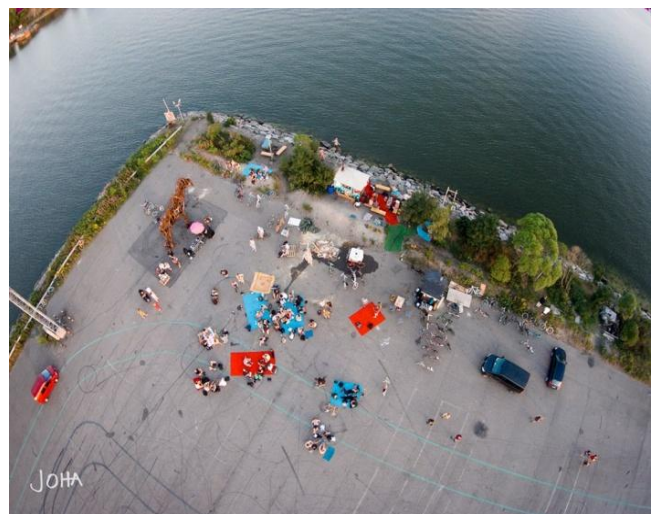
Kaupunkiyhteisöllisyyttä saunomisen muodossa siis tarvitaan – kunhan vastuu toiminnasta on jollakin taholla ja toiminta täyttää viranomaismääräykset.

Yhteenveto

Sompasauna on alusta asti säilyttänyt yleisen sekasaunan ja avointen ovien periaatteensa. Sauna rakennettiin alun perin paikalle sattumalta tiensä löytävien iloksi – eräänlaiseksi underground-kaupunkilegendaksi. Nykyisin sauna ja saunan paikka tunnetaan – saunojen joukossa on niin vakiosaunoja kuin myös harvemmin paikalla käyviä sekä matkailijoita. Sauna on ollut myös Kalasataman uusien asukkaiden ahkerassa käytössä. Yhden käyttäjäryhmän muodostavat myös saunaturistit – henkilöt, jotka pyrkivät hakemaan jatkuvasti uusia saunomiskokemuksia.

Suurimmalle osalle saunojista on yhteistä kiinnostus kaupunkiyhteisöllisyyteen, jossa asioita voi tehdä helposti ja yhdessä, tuttujen tai tuntemattomien seurassa.

Sompasauna ympäristöineen muodostaa selkeästi liminaalitalan; hallitun kaaoksen, jolle on tunnusomaista vapautuminen käyttäytymisnormeista ja tietyistä arkea ohjaavista säännöistä. Liminaalitalassa ollaan yleensä ei-kenenkään-maalla. Ihminen on kai

Kuva: Joha Grönvall

aina havitellut liminaaltilaa arjen vastapainoksi – saunominen ja fiilistely kaupungin joutomaalla täyttävät hyvin tämän tarpeen.

Aikatauluttomuus sekä välitön sekasaunominen saattavat olla myös Sompasaunan suosion salaisuuksia. Yleisissä saunoissa ei ole ollut nykyään sekasaunavuoroja – ainoita yleisiä sekasaunoja ovat olleet muutamien kylpylöiden höyrysaunat sekä saunaosastot. Sekasaunominen on asia, joka jakaa suomalaisia. Saksalaiseen saunakulttuuriin sekasaunat kuuluvat, suomalaisesta saunakulttuurista ne ovat lähes hävinneet. Ehkä juuri tässä on se arkinormeista poikkeava, villi vapauden tunne, joka houkuttelee ihmisiä Sompasaunaan ja saa myös aikaiseksi underground-mainetta. Löylyyn pääsee kuka tahansa, koska tahansa – tosin jonottamaan täytyy varautua – kunhan tuo polttopuut mukanaan ja laittaa kiukaan alle tulet sytyttämättä paikkoja palamaan. Sompasaunan suosion myötä myös muissa yleisissä saunoissa on alettu kokeilemaan sekasaunavuoroja. Sekasaunavuoroissa on se hyvä puoli että kaveriporukat, joissa on sekä miehiä että naisia, voivat mennä löylyihin yhtä aikaa – jos se vain kaikille sopii.

Sompasauna on mainittu yleisön suosikkina Helsingin kulttuurikeskuksen kulttuuritekoäänestyksessä vuosina 2012 ja 2013. Kesällä 2014 sauna oli ensimmäistä kertaa luvallinen. Se saavutti taas suuren suosion ja saunan ympäristössä järjestetyt oheistapahtumat saivat sosiaalisessa mediassa paljon huomiota ja kiitosta osallistujilta. Voisiko vastaavia underground-saunoja olla muuallakin Suomessa? Periaatteessa kyllä. Tarvitaan vain joukko innostuneita ihmisiä, sopiva ja helposti saavutettava paikka joka on lähellä, mutta kuitenkin sopivasti syrjässä. Suurien kaupunkien alueilla tällaisille helposti saavutettaville saunoille voisi olla kysyntää. Tosin pääkaupunkiseudulla on ehkä eniten asukkaita, joilla ei ole mahdollisuutta nauttia mökkisaunoista.

Kaupungin hallinnon ja virkamiesten näkökulmasta Sompasaunan kaltainen kaupunkiaktivismi herättää myös paljon kysymyksiä. Miten voidaan taata alueellinen tasa-arvoisuus ja kuka saa päättää, mihin kaupunkitilaa käytetään ja kuka sitä käyttää? Miten varmistetaan, että kaikille on olemassa samat säännöt? Jos joku saa pystyttää saunan jonnekin, niin miksei kuka tahansa saa? Sompasaunaseura ry:n kanssa neuvotellut lupa-asiat ovat tuoneet vuonna 2014 vastauksia näihin kysymyksiin.

Sompasaunan alue on nyt siis vuokrattu ja saunalle on olemassa rakennuslupa. Sompasaunan tulevaisuus näyttää siis tällä hetkellä melko lupaavalta – ainoastaan harmillinen, jatkuva ilkeä luo varjoa toiminnalle.

LÄHTEET:

Kaikki Internet-osoitteet on tarkistettu 27.12.2014

Hämäläinen, Jukka. 2013. Kaupunki puratti Sompasaunan jo kolmannen kerran. Helsingin uutiset. Verkkojulkaisu.

<http://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/245296-kaupunki-puratti-sompasaunan-jo-kolmannen-kerran>

Karhunen, Eeva. 2014. Saunan maisema ja kulttuuriperintö-kurssin verkkoaineisto. Turun yliopisto, moodle.

Keso, Jaakko. 2014. Matka kaupunkikulttuurin keskipisteeseen. Teleportaasi. Avoin verkkojulkaisu.

<http://teleportaasi.fi/2014/08/matka-kaupunkikulttuurin-keskipisteeseen/>

Sneakers.fi. Stadin kesä. Urbaani blogimuotoinen kaupunkimedia.

<http://www.sneakers.fi/tag/2015/>

Sompasauna – kylpylähoitoja. Sompasaunaseura ry:n avoin Facebook-sivu.

<https://www.facebook.com/sompasauna?fref=ts>

Sompasaunaseura ry:n verkkosivut. Sompasaunan historia.

http://www.sompasauna.fi/?page_id=66

Puromies, Laura. 2014. Saunan maisema ja kulttuuriperintö-kurssin verkkoaineisto. Turun yliopisto, moodle.

Visit Helsinki Blog. Sompasauna- Helsingin yleisin sauna. Matkailu blogi.

<http://blog.visithelsinki.fi/archives/12870>

Kuvat: Seppo Ervasti ja Joha Grönvall.